

SUOMALAISTEN TYÖVÄENAAATTEIDEN SUHDE URHEILUUN VUOSINA 1903–1923

LAURI KESKINEN

Yhteysthenkilö: Lauri Keskinen, Hämeenkatu 32 E 48, 20700 Turku.
Puh. 040-7533966. Sähköposti: lauri.keskinen@gmail.com

TIIVISTELMÄ

Keskinen L. 2011. Suomalaisten työväenaatteiden suhde urheiluun vuosina 1903–1923. Liikunta & Tiede 48 (1), 56–62.

■ Suomessa perustettiin 1900-luvun alussa kansainvälisesti ainutlaatuisella tavalla urheiluseuroja työväenyhdistysten alaosastoiksi; näin työväenurheilu yhdistettiin ensimmäistä kertaa sosialistiseen työväenliikkeeseen. Se miellettiin isänmaata ja militarismia korostaneen porvarillisen urheilu- ja aatteiden vastakohdaksi; aatteeksi, joka näki urheilun kapitalismin ja sosialismin välisenä taistelukenttänä.

Vaikka työväenliike suhtautui pääosin myönteisesti urheiluun, myös soraääniä kuultiin. Ne jäivät kuitenkin nopeasti vähemmistöön, kun kilpaurheilun ihannoitiin tarttui laajoihin joukkoihin puoluekantaan katsomatta. Sosialidemokraatit näkivät urheilun mahdollistavan sekä henkisesti että fyysisesti vahvojen yksilöiden kasvattamisen tulevaa sosialistista yhteiskuntaa varten ja sen saavuttamiseksi. Kommunistit puolestaan näkivät urheilussa suosittuna joukkoliikkeen, jolla houkutellessa jäseniä tulevaan proletariaariseen vallankumoukseen.

Lähdeaineistona käytin 73:a työväenliikkeelle suunnattua urheiluaiheista sanoma- ja aikakauslehtiartikkelia, joista tarkastelin erilaisten työväenaatteiden suhdetta urheiluun. Urheiluun liittyvä kirjoittelu heijasti vahvasti aikansa poliittisia kiistakysymyksiä, mutta pitkällä aikavälillä urheilukirjoittelussa tuotiin esille voimakkaimmin luokka-taistelua sekä urheilun kulttuurisia merkityksiä työväenliikkeelle.

Asiasanat: Urheilu, TUL, sosialismi, kommunismi, aate

ABSTRACT

Keskinen L. 2011. Finnish working-class ideologies and their views on sport, 1903–1923. Liikunta & Tiede 48 (1), 56–62.

In Finland, in the beginning of the 20th century, sports were for the first time connected to politics when working class sports clubs were founded as subdivisions to workers' associations. This phenomenon and in such a large scale was unique to Finland. While the bourgeoisie viewed sports as representing nationalism and militarism, the working class viewed it as a battleground for capitalism and socialism.

Although competitive sports were generally well-received in the working class movement, also discordant notes were expressed. However, these were left in a minority as the glorification of competitive sports pervaded the entire political spectrum. Social democrats viewed sports as a means of bringing up mentally and physically strong individuals for the coming socialist society and in order to achieve it. Communists on the other hand saw sports as a popular mass movement with which to attract new members for the coming violent communist revolution.

As source material I used 73 newspaper articles which focused on sports and were written for the working class. I studied these in order to find out the different outlooks the working class movement had on sports. Current political climate and events were reflected in the articles, but in the long run it became evident that the articles emphasized class struggle and cultural connections between the working class movement and sports.

Key words: Sports, TUL, socialism, communism, ideology

JOHDANTO

■ Länsimaisen työväenurheilun synnyn 1800-luvun lopulla mahdollisti teollistuminen ja sen myötä syntynyt selvärajaisempi ja kasvanut vapaa-aika. Urheilun leviämistä ja sen suosion kasvua edistivät työläisten halu löytää virkistävä ja palauttava vapaa-ajanharrastus kultutavan teollisuustyön vastapainoksi. Samalla urheilu tarjosi sosiaalisen yhteisön ja toveruutta sekä tervehenkistä kilpailun synnyttämää jännitystä muuten monotoniseen työelämään. (Wheeler 1978, 191–193) Karl Marxille urheilu oli osa ideologista ylärakennetta, joka heijasti vallitsevia tuotantotapoja. Urheilulla tuli kehittää sekä ruumista että sielua ja näin ollen työläisen tietoisuutta ja hallussa ollutta pääomaa eli työtätekevää ruumista. V. I. Lenin jatkoi Marxin näkemyksen kehittelyä ja totesi, että urheilulla on kasvatettava kokonaisia ihmisiä; seikka, jota ei kapitalistisessa yhteiskunnassa hänen mielestään huomioitu. Urheilu nähtiin myös keinona selättää tupakointi ja alkoholin käyttö, edistää naisten emansipaatiota, ja valmistaa yksilöitä työhön ja maanpuolustukseen. (Riordan 1977, 56–67) Leninin näkemys konkretisoitui Neuvosto-Venäjälle vuonna 1918 perustetussa Vsevobuts-järjestelmässä, joka kontrolloi niin sotilasurheilua kuin ideologista kasvatustakin. (Itkonen & Stranius 2002, 19)

Suomalaisen työväenurheilun katsotaan syntyneen vuonna 1887, kun Viktor Damm perusti työväenurheiluseura Helsingin Ponnistuksen. Tällöin urheilumaailma oli vielä aatteellisesti jakautumaton ja työläiset, eritoten käsityöläiset, urheilivat ns. sekaseuroissa porvariston kanssa. Damm, jonka ajattelussa näkyi wrightiläisen työväenliikkeen vaikutus, näki urheilun koko kansakunnan kunnonkohottajana. Sen tuli parantaa raskaan työn aiheuttamia fyysisiä vaivoja, kouluttaa nuorukaisista isänmaanpuolustajia, edistää raittiutta ja terveitä elintapoja sekä nostaa työläiset orjuudesta tasa-arvoiseen yhteiskuntaan. (Laine 1984, 203–206; Hentilä 1982, 42,43)

TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tutkimukseni käsittelee suomalaisen työväenliikkeen ilmaisemia urheiluaatteita vuosina 1903–1923, eli aikana jona työväenliike kasvoi joukkoliikkeeksi ja tärkeäksi yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi ja jolloin urheiluelämä, niin harrastajien, katsojien kuin urheiluseurojenkin määrän perusteella kasvoi voimakkaasti. Ns. porvaristo loi myytiin suomalaisesta urheilusankarista isänmaan ja suomalaisen rodun edustajana. Tutkin minkäläiseen aateperustaan työväenliike yhdisti urheilun. Tarkastelen myös minkälaisia eroja ilmeni länsimaisen sosialidemokratian ja Neuvosto-Venäjällä muotoutuneen suomalaisen kommunismin urheiluaatteiden välillä. Väitän, että ensimmäinen ja hyvin pitkäkestoiseksi muodostunut kokonaisnäkemys työväenurheilun aatepohjasta muotoutui käyttämäni tarkastelujakson aikana. Luonnollisesti asiasta taitettiin peistä myöhemminkin, esimerkiksi 1920-luvun lopussa Työläisurheilun Yhtenäisyyskomitean tapauksessa, mutta varsinaisia aatteellisuuden ydinkohtia ei näissä tapauksissa kiistetty.

Artikkelin aikarajaus alkaa vuodesta 1903, jolloin Suomen Työväenpuolue (myöhemmin Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, SDP) omaksui sosialistisen ohjelman. Näin puolue astui avoimen luokkataistelun tielle, joka samalla mahdollisti työväen liikuntakulttuurin perustamisen samoilta periaatteille. Aikarajaus päättyy vuoteen 1923, jolloin suomalaisten kommunistien parlamentaariset ja ulko-parlamentaariset vaikutusmahdollisuudet huononivat olennaisesti. Kyseisenä vuonna lakkautettiin Suomen Sosialistinen Työväenpuolue (SSTP) ja Suomen Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto (SSN) sekä useita niiden äänenkannattajia. SSN:lle tosin perustettiin vielä samana vuonna työnjatkaja, mutta kommunistien julkinen ja maanalainen toiminta kärsivät joka tapauksessa vakavan takaiskun, eikä vähiten sen takia, että 189 SSTP:n aktiivia tuomittiin eripituisiin vankeusran-

gaistuksiin. (Saarela 1996, 356)

Vaikka käytän aikarajauksen määrittelyssä rajavuotia, ei niitä pidä nähdä yksiselitteisinä ja ainutlaatuisina vedenjakajina muutosta edeltävän ja seuraavan ajan välillä. Niiden merkitystä työväenliikkeelle ei käy kiistäminen, mutta ennen kaikkea rajavuotia hyödynnetään pragmaattisesti: niillä määriteltiin vuodet, joilta sanomalehtiaineistoa kerättiin.

Tarkastelujakso käsittää koko ns. vanhan työväenliikkeen ajan sekä työväenliikkeen jakautumisen reformisteihin, kommunisteihin ja lukuisiin fraktioihin näiden välillä. Täten tarkasteltavaksi saadaan kolmen vasemmistopuolueen – SDP, SSTP ja Suomen Kommunistinen Puolue (SKP) – näkemykset urheilusta, siihen liittyvistä aatteista sekä sen avulla saavutettavista tavoitteista. Otsikossa käytetty termi 'suomalaiset työväenaatteet' viittaa kaikkiin Suomessa toteutettuihin ja sosialistiksi miellettyihin aateuuntauksiin.

Tutkimuksen alkuperäisaineisto koostuu 73 sanoma- ja aikakauslehtiartikkelista sekä SSTP:n, SKP:n ja TUL:n urheiluaatteita käsittelevästä aineistosta. Valitsin artikkelit niin, että ne edustavat vasemmistoaatteiden aste-eroja kautskyläisestä reformismista aina ultravasemmistolaisuuteen. Turkulainen yhtäjaksoisesti sosialidemokraattinen (sos.dem.) Sosialisti (jatkossa Sos.) on ainoa lehti, josta tarkastelin koko aikajaksoa. Vasemmistososialistisesta (vasem. sos.) Suomen Työmies -lehdestä (ST) tarkastelin vuosia 1920–23, pääosin sosialidemokraattisesta Työväen Urheilulehdestä (TU) vuosia 1917–23, Sosialistisesta Aikakauslehdestä (vasem.sos.) (SA) vuosia 1921–23, Nuori Työläinen -lehdestä (vasem.sos.) (NT) vuosia 1920–23 ja Työläisnaisten Urheilulehdestä (sos.dem.) (TnU) vuosia 1921–23. Selkeästi ylliedustettuna on 1920-luvun alku, mutta tämä on myös aika, jolloin useat lehdet vasta alkoivat ilmestyä tai julistautuivat tiettyjen vasemmistoaatteiden kannattajiksi. Artikkelien suuri määrä kyseiseltä ajanjaksolta on perusteltavissa myös puoluekentällä tapahtuneilla muutoksilla; toiminnassa oli samanaikaisesti kaksi laillista työväenpuoluetta (SDP ja SSTP) ja yksi laitton (SKP).

Sosialistista urheiluaatteita ovat aiemmin tutkineet TUL:n historian yhteydessä muun muassa Seppo Hentilä ja Teuvo Kolehmainen. Yksinomaan tähän aiheeseen keskittyy vain Raimo Railon ja Paavo Saarisen tutkielma vuodelta 1974. Sosialistisen liikuntakulttuurin ideologiaa on yleisemmin, mutta ei Suomen osalta, käsitelty tämän lehden edeltäjän, Stadionin, sivuilla Martti Kempas vuonna 1977. Neuvosto-Venäjälle ja Neuvostoliittoon sijoittuvaa sosialistista urheilua on ansiokkaasti tutkinut useissa teoksissa James Riordan. Sanomalehdissä 1900-luvun alkupuolella käsiteltyä politisoitua urheiluaatteita on tutkinut pro gradu -työssään Samu Karvala.

Työväenurheilun wrightiläiset juuret

On harhaanjohtavaa puhua työväen poliittisesta urheiluaatteesta aivan 1900-luvun alussa, sillä tuolloin työväenurheilulle annettiin lähes pelkästään pragmaattisia, wrightiläisestä työväenliikkeestä tuttuja tavoitteita: työläisten kunnon parantaminen ja työstä palautuminen, raittius ja vapaa-ajan tervehenkinen käyttö. Aatteeseen viitattiin vain tasa-arvoista yhteiskuntaa tavoiteltaessa. Tasa-arvoa kaivattiin tosin käytännönkin tasolla, sillä liian kalliiksi koettujen liikunta- ja urheiluseuramaksujen koettiin syrjivän työväestöä. (Esim. Sos. 136/1908; Lahti 1948, 105) Lehtiartikkelien ja esimerkiksi Viktor Dammin puhuessa monipuolisen ja virkistävän liikunnan, pääasiassa voimistelun puolesta, aktiivisten liikunnanharastajien tasolla tilanne oli toinen: harrastajien kiinnostus kohdistui kilpaurheiluun ja ennätysten tavoitteluun. Juuri yksipuolinen kilpaurheilu tulittiin jatkossa näkemään työväenliikkeen piirissä haitallisena, turhamaisena ja poliittisia voimia tuhlaavana toimintana.

Poliittisen urheiluaatteen muotoutumisen mahdollistivat SDP:n sosialistinen ohjelma, suurlakon jälkeinen työväenliikkeen radikalisoituminen, työväestön poliittisen tietoisuuden kasvu, seurojen

perustamisen helpottuminen, urheiluun myönteisesti suhtautuneet työväenlehdet sekä työväestön järjestäytyminen ennen kaikkea poliittisiin järjestöihin eikä ammattijärjestöihin. Vielä eräs vaikuttava tekijä oli sellaisten työväenurheiluseurojen perustaminen, joiden jäsenen oli kuuluttava myös paikalliseen työväenyhdistykseen – näitä seuroja perustettiin ensimmäisen kerran vuonna 1902. (Hentilä 1982, 53)

Tunnetuimman ja paljonlainatun vastalauseen työväenurheilulle esitti Sosialidemokraattisen työläisnuorisoliiton sihteeri Väinö Vankkoja vuonna 1909, kun urheiluinto, joka kohdistui etenkin kilpaurheiluun ja lajikohtaiseen, usein yksipuoliseen nähtyyn harjoitteluun, oli entisestään levinnyt Ateenan väliolympialaisten ja Lontoon olympialaisten tähden. Hän ei vain vastustanut urheilua, vaan totesi myös, että ”työväenliike menettää jokaisen jäsenensä, joka yhtyy urheiluseuraan”, sillä ”urheiluhullujen” parista ei löydy ”kunnollisia sosialidemokraatteja”. (Työmies [jatkoksa Työ.] 7.7.1909) Se, että Vankkojan kirjoituksen vastasi urheilua ja työväenurheilua puolustaan juuri Lauri Pihkala, vuonna 1917 suojeluskuntia perustanut urheilun monitoimimies ja kilpaurheilun tunnetuin puolestapuhuja, kertoi porvarillisen ja työväenurheiluaatteen läheisyydestä sekä asiallisista keskusteluyhteyksistä. Pihkalan vastaus ei kuitenkaan ollut porvarillisen urheilun edustajan kirjoitus – vaikka Vankkojan teksti olisikin siihen kaikessa luokkapoliittikassaan antanut aihetta – vaan pikemminkin sitoutumattoman. Väitteeseen, että urheilijoiden parista ei löydy kunnollisia sosialidemokraatteja, Pihkala totesi esimerkiksi Sulo Wuolijoen ja Yrjö Sirolan harrastavan urheilua. Yhteisen sävelen kiistakumppanit löysivät siinä, että molemmat katsoivat urheilijoiden olevan ”henkisiltä harrastuksiltaan” laiskoja. Tässä asiassa, kuten muullakin kirjoituksessaan, Pihkala päätyi korostamaan, että ”urheiluhulluus” oli vain ohimenevä vaihe yksilön kehityksessä ”järkeväksi sosialidemokraatiksi”. (Lahti 1948, 175–177 lainaa Työ. 20.7.1909)

Pesäero porvarilliseen rappiourheiluun

1910-luvulle tultaessa työväenurheiluaate oli jo poliittisesti terävöitynyt ja valinnut vihollisekseen porvariston ja kapitalistisen yhteiskunnan. Vallinneen käsityksen mukaan korjauksen tarpeessa ei ollut pelkästään työläisten kunto ja vaaralliset työpaikat, vaan koko yhteiskunta. Tässä mallia otettiin Saksasta ja Itävallasta, joissa urheiluliike oli kiinteässä yhteydessä poliittisen työväenliikkeen kanssa ja täten se oli myös omaksunut sosialistiset tavoitteet. Juuri työväenurheilun poliittisuuteen ja sen omien järjestöjen muodostamiseen liittyen Sosialisti-lehdessä julkaistiin vuonna 1913 artikkeli, jonka otsikko kuvasi hyvin vallitsevan ajattelutavan sisältöä: ”Suurenmoisia saavutuksia työväen urheiluliikkeen alalla Saksassa.” (Sos. 109/1913) Keski-Eurooppa otettiin malliksi uudestaan vuoden 1921 liittokokouksessa, sillä edellä mainituissa maissa katsottiin sosialistisen urheilun, nimenomaan joukko- ja kansanurheilun, olevan paljon kehittyneemmällä asteella kuin Suomessa. (Liittokokoukset 1921–1937, s. 57, TUL, SUA) Porvarillinen urheilu nähtiin 1910-luvun alussa militaristisena ”rappiourheiluna”, eikä sen sallittu turmella työväenurheilua. Työväenurheilun tehtäväksi sälytettiin oman osansa tekeminen eli sosialistisen ruumiinkulttuurin edistäminen muun työväenliikkeen yhteydessä. Urheiluliikkeen tuli ajaa työväestöä koskevia sosiaalisia uudistuksia, jotka mahdollistivat työväen liikuntakulttuurin tavoitteiden toteutumisen. (Hentilä 1982, 36–38)

Olympialaiset ja ylipäänsä kilpaurheilu toivat esille – edellä mainitun militarismin rinnalle – työväenliikkeen näkökulmasta toisen puolen porvarillisesta urheilusta. Kysymyksessä amatööri- ja ammatillisurheilusta Työmies-lehti asettui usein tukemaan työläisurheilijoita, jotka olivat ryhtyneet ammatillaisiksi paremman toimeentulon toivossa. Silloisten kilpaurheilusääntöjen mukaan ammatillisurheilijat eivät kuitenkaan saaneet osallistua arvokisoihin. Kysymys toi selkeästi esille porvariston ja työväenliikkeen erot; porvaristo piti julkisuudessa urheilijan velvollisuutena edustaa isänmaataan ilman

korvausta, kun taas työväenliike puolusti urheilijoitaan heidän ammatillaisuuksensa puolesta, sillä kapitalistisen yhteiskunnan huonot palkat ja raskaat työt nähtiin hyvänä syyinä tavoitella parempaa toimeentuloa. Tosin, jo 1920-luvun alkuun mennessä mielipiteet olivat muuttuneet; pelkkien palkintojen tavoittelua pidettiin kunniantonana, ja tärkeimmäksi arvoksi kohotettiin saavutetut tulokset. (Liittokokoukset 1921–1937, s. 84, TUL, SUA) Kapitalismin kritisointia jatkettiin Tukholman olympialaisten yhteydessä. Työmies-lehti valisti lukijoitaan kisojen luokkaluonteesta, mutta saattoi kuitenkin todeta, että tilanne on muuttumassa ja yhä useammat työläisurheilijat vaativat sosiaalisia uudistuksia mahdollistaakseen täysipainoisen harjoittelun. Käsitys työväenurheilusta ja sen yhteyksistä poliittiseen työväenliikkeeseen oli muuttunut huomattavasti sitten Vankkojan mielipiteiden. (Karvala 1999, 38) Työmiehessä syytettiin herroja muun muassa siitä, ettei kisoissa käytettyjen keihäiden mallia oltu etukäteen selvitetty, jonka takia kultamitali meni ruotsalaiselle. (Työ. 6.7.1912)

Kysymykseen amatööri- ja ammattiurheilijoista liittyi tiiviisti myös tasaisena jatkunut väittely kilpaurheilun roolista työväen kulttuurin piirissä. Näkyvimmin asiaa argumentoivat lehtien sivuilla kilpaurheilun vastustajat. Sosialisti-lehdessä eräs kirjoittaja valitteli, että maahan on syttynyt ”urheiluhulluus”, ja että ”[n]ykyajan työläisnuorisoon mielestä on taistelu jonkun pokaalin voittamisesta paljo tärkeämpi kuin 8 tunnin työpäivän puolesta kamppaileminen”. (Sos. 85/1911) Toisenkin kirjoittaja teki saman huomion, mutta koki myös, että mahdollinen työväen urheiluliitto saattaisi tuottaa urheilijoille muitakin kiinnostuksen kohteita kuin yksinomaan urheilun. Lopuksi artikkelissa todettiin, että porvarillisiin ja puolueettomiin urheiluseuroihin on tehtävä pesäero, eikä enää tulisi harrastaa urheilua urheilun tähden. (Sos. 28/1913) Vasta 1910-luvun lopulla, erityisesti kilpaurheilumuotoisen Työväen Urheilulehden perustamisesta lähtien vuonna 1917, alkoivat myös kilpaurheilun kannattajat ilmaista mielipiteitään. Juuri Työväen Urheilulehdessä tuotiin esille keinot, joilla yhdistää toisilleen vastakkaisina nähdyt kilpaurheilu ja sosialistinen maailmankatsomus: ”kireän kilpailunkin” todettiin olevan vain väline ”työläisluokan taistelukuntoisuuden kasvattajana”. (TU 13/1919) Toisessa artikkelissa taas todettiin, että nimenomaan kilpaurheilulla on urheiluelämässä innostava vaikutus. (TU 6/1920)

Oma liitto protestina porvaristolle ja välineenä kasvulle

Toinen internationaali, jonka jäsen SDP:kin oli, pyrki Kautskyn ideologisessa johdossa joukkotyöväenliikkeen muodostamiseen. Työväenliikkeen tuli tarjota vaihtoehto, kulttuurinen vastine kapitalistisille järjestöille. Tätä ajatusta alettiin toteuttaa kansainvälisessä työväenliikkeessä urheilun saralla vuonna 1913, kun Belgian Gentissä perustettiin kansainvälinen työläisurheilutoimisto. Sen periaatteelliseksi lähtökohdiksi muotoutuivat maailmanrauha, kansainvälisen solidaarisuuden edistäminen ja työläisnuorisoon kasvattaminen näihin tavoitteisiin urheilun avulla. Järjestö vaikutti myös Suomessa työväenurheiluaatteen sekä työväenurheilun hyväksyttävyyteen. Järjestöstä ei tullut pitkäikäistä, sillä sen toiminnan katkaisi maailmansodan syttyminen. (Hentilä 1982, 35–37)

Vuosina 1913–14 Helsingin Jyry yritti koota kotimaisia työväenurheiluseuroja yhteen liittoon. Oma liitto perusteltiin muun muassa sillä, että työläisnuorisolle oli tarjottava mahdollisuus urheilla omassa, yhteisiä aatteita kannattavassa järjestössä. (Sos. 6/1913) Urheilulla katsottiin voitavan houkutella suuria joukkoja työväenliikkeen pariin. SVUL:n aiemmin edustaman puolueettoman urheilutoiminnan koettiin muuttuneen työväestölle vieraaseen suuntaan; SVUL suhtautui puolueellisesti työväenurheiluseuroihin, vuosisadan alun kansanurheilua korostaneesta liikuntakasvatuksellisesta perinteestä luopuminen häiritsi, eikä olympialaisten yhteydessä ilmennyt yltiönationalismi sopinut työväenliikkeen ideologiaan. Liittohankkeelle antoi usean työväenlehden lisäksi tukensa SDP:n puoluesihteeri Mat-

ti Turkia. (Laine 1984, 499–509) Esimerkiksi Sosialistissa esiteltiin Saksan vastaavaa liittoa ja todettiin, että Suomessa vaan ”porvarien vanavedessä kuljetaan ja hymistään ylistysvirsiä puolueettomuudelle, joka työläiselle aina on mitä surkeinta itsensäpöytästä ja vastustajan asian ajamista.” (Sos. 109/1913)

Puolueettomuus-termi alkoi juuri liittohankkeen yhteydessä herättää laajempaa keskustelua, joka jatkui vilkkaana aina 1920-luvun alkuun saakka. Sosialistissa kysyttiin muun muassa, saako SDP:n jäsen kuulua porvarillisiin tai ”ns. puolueettomiin” voimisteluseuroihin. Vuonna 1913 vastaus oli: aidosti puolueettomiin saa kuulua, mutta ei porvarillisiin. (Sos. 75/1913) Myöhemmin samana vuonna tuotiin esille kärkevämpiä mielipiteitä; puolueettomaan urheiluliikkeeseen liittyen kirjoitettiin, että ”[s]e joka ei ole meidän kanssamme, hän on meitä vastaan.” Artikkelit jatkuivat toteamalla, että porvarillisissa seuroissa on ”luokkatietoiselle työläiselle epäilemättä liian kirjavaa porukkaa”. (Sos. 113/1913)

Liittohanke ja työväenurheilu laajemmin saivat vuonna 1916 tuntuva tukea, kun Eino Pekkala, tuleva TUL:n ensimmäinen puheenjohtaja ja entinen kilpaurheilija, suosittelee kirjassaan liikunnan ottamista nuorisoliiton ohjelmaan. Hän uskoi urheiluharrastuksen pikemminkin vetävän työläisnuorisoa mukaan myös muihin työväenjärjestöihin kuin karkottavan sitä niistä. (Pekkala 1916) Seuraavassa liittokongressissaan vuonna 1917 nuorisoliitto päätti, etteivät sen jäsenet saa kuulua porvarillisiin tai puolueettomiin järjestöihin. Samalla liitto tunnusti fyysisen kasvatuksen välttämättömyyden ”raadannassa usein yksipuolisesti rasitetun työläisnuorison fyysisen rappeutumisen ehkäisemiseksi.” Liiton ohjelmaan liitettiin myös fyysinen kasvatus; seikka, jonka Leena Laine uskoo johtuneen kiristyneestä poliittisesta ilmapiiristä ja molemmiin puolin käynnissä olleesta kaartinmuodostuksesta. (1984, 508–509)

Työväen Urheilulehti kannatti 8 tunnin työaika ja totesi sen mahdollistavan työläisten kehittämisen ja kehittymisen – kunhan harrastetaan urheilua. (TU näytenumero 2/1917) Liikunnan nähtiin vetävän nuoria mukaan työväenliikkeeseen, jolloin syntyy aatoveruus ja tietoisuus omasta asiasta. Myös kova kuri ja järjestysmiesten kasvattaminen nähtiin urheilun – lähes yksipuolisesti – positiivisina piirteinä. (TU 17/1917) Työväenurheiluaatetta ja senhetkistä keskustelua parhaiten valaiseva artikkeli ”Sos.-dem. Urheiluliitto ja siitä johtuvat kysymykset” julkaistiin kahdessa osassa. Ensimmäisessä osassa työväen urheiluliiton tarkoituksen todettiin olevan työläisten sivistäminen heidän omissa järjestöissään, poissa ”vastapuolen holhoksen” vaikutuksesta. Urheilun tarkoitus nähtiin samoin kuin 1900-luvun alkupuolella; sen tuli parantaa työstä johtuvia ruumiinvaivoja, parantaa kykyä ”työskennellä olemassaolomme puolesta”, ja kehittää sielua. (TU 16/1917) Linjassa edellä mainittujen näkemysten kanssa oli se, että kilpaurheilua ei mainittu sanallakaan. Toinen osa otti kantaa tuolloin ajankohtaiseen puolueettomuus-keskusteluun. Urheilu ei voinut olla puolueetonta ennen kuin sitä hallitsee ”yhteiskunnallinen ryhmä, joka omistaa itselleen tasapuolisuuteen perustuvan yhteiskuntajärjestelmän saavuttamisen päämäärän.” Itsekasvatus urheilun avulla taas selitettiin seuraavasti: ”Mitä kehittyneemmät ovat yksilöt, sitä kehittyneempää on puolueemme niin yhteiskunnallinen kuin taloudellinen toiminta, joka taasen määrää asemamme yhteiskunnassa.” (TU 19/1917)

TUL:n toisessa liittokokouksessa vuonna 1921 vaadittiin erityisesti henkisten kykyjen kehittämistä työläisurheilijoissa. Toverihengen puute, joka ilmeni muun muassa riitoina ja jopa tappeluina yksittäisten urheilijoiden ja seurojen välillä, katsottiin johtuvaksi henkisen kasvatuksen laiminlyönnistä. Samassa kokouksessa tuotiin esille toinenkin aspekti toverihengestä: sitä tarvittiin myös nuorison sosiaalistamisessa väkemmistöaatteisiin. Työväenurheiluseurojen toimintaa kuvailtiin – tai pikemminkin kuviteltiin todistusaineiston puuttuessa – näin: ”Tällainen välinpitämätön nuorisoojouduttuaan siten alinomaiseen kosketukseen työväenlaajituksen kanssa, oppii myös-

kin itse vähitellen ajattelemaan sosialistisesti ja omaksuu ennenpitkää ikäänkuin huomaamattaan sosialistisen maailmankatsomuksen, oppii ymmärtämään luokka-asemansa, sekä järjestäytymisen ja joukkotoiminnan merkityksen, ollen valmis liittymään jäseneksi myöskin työväen poliittiseen ja ammatilliseen liikkeeseen.” (Liittokokoukset 1921-1937, s. 85–87, 127, TUL, SUA)

Urheilumaailma jakautuu, työväenurheiluaate terävöityy

Kansalaissota veti mukaansa lähes jokaisen Etelä-Suomen työväenurheilijan. (Hentilä 1982, 66) Sodan jälkeen marraskuussa 1918 SVUL erotti joukostaan kapinaan osallistuneet urheiluseurat. Näin kotimaisen urheilun jako kahteen leiriin tuli sinetöidyksi, ja vastakkaisten urheiluaatteiden lisäksi osapuolia erotti väkivaltainen välienselvittely. Tämä tuli näkymään pitkään TUL:n urheiluideologiassa ja helpottamaan sen täydellistä eroa porvarillisista järjestöistä – olihan ”puolueettomana” esiintynyt porvarillinen urheilujärjestelmä osoittanut petollisuutensa. Välittömästi tammikuussa 1919 tapahtuneen TUL:n perustamisen jälkeen Työväen Urheilulehdessä varoiteltiin ”ennätysurheilun” vaaroista ja suositeltiin ”yhteiskunnallis-sivistyksellisen ja kasvatuksellisen puolen huomioonottamista.” (TU 28.2.1919; ks. myös 2/1919) Ennätysurheilun ja kansanurheilun vastakohtaisuus oli 1920-luvun alussa työväenurheiluliikkeen hallitseva keskustelunaihe – tosiasiaa vuosisadan alussa alkanut keskustelu ei ollut koskaan loppunutkaan. Siitä oltiin yksimielisiä, että porvaristo oli turmellut urheilun korostamalla liikaa kilpailua, yksilösaavutuksia ja palkintoja sekä kunniaa ja mainetta. Porvarillisen urheilun uskottiin myös kasvattavan harrastajiaan ”aseurheilun ja luokkavihaan”. (ST 24/1920) Työväenliikkeessä joukkourheilu katsottiin yksilöurheilua ylevämmäksi. TUL:n liittoneuvosto totesi vuonna 1921, että ”sosialistisia ja yhteiskunnallisia luonteita” kasvattavat parhaiten ”joukkueurheilut, kuten palloilu, joukkueleikit, joukkueviestit ja ennen kaikkea joukkuevoimistelu.” Myös merkkijärjestelmää, jolla korvattiin palkinnot, pidettiin työväenurheiluliikkeelle sopivana vaihtoehtona, vaikka se oli käytössä myös SVUL:ssa ja Suomen Naisten Liikuntakasvatustaliossissa. (TUL:n liittoneuvoston kokousten esityslistat 1921–1941, s. 7, TUL, SUA) Myös kilpaurheilussa nähtiin puolensa, sillä sen rooli oli houkuttella urheiluseuroihin uusia jäseniä, osoittaa sosialidemokratian voima ja jalostaa joukkoja kilpailun avulla. (TU 6/1920; Sos. 5/1921) TUL:n päätavoitteena pidettiin kuitenkin mahdollisimman laajojen joukkojen houkuttelua liikuntaharrastusten pariin. Kotimainen työväenurheilu oli ajautunut ideologiansa kannalta erikoiseen tilanteeseen, jossa se – toisin kuin keskieuropalaiset työväenurheilujärjestöt – hyväksyi kilpaurheilun, vaikka juuri tämä seikka oli pitkään erottanut toisistaan porvarillista ja työväenurheiluaatetta.

Vastaperustettu TUL haki innokkaasti yhteistyökumppaneita muista työväenjärjestöistä. Sovelias yhteistyökumppani löytyi Työväen Sivistysliitosta (TSL), johon TUL liittyikin syyskuussa 1919. Työväenurheilun piirissä oli korostettu urheilun henkisiä ominaisuuksia rakentavaa puolta ja Dammista lähtien, mutta vasta TSL:ään liityessä saatettiin ruumiillisen ja henkisen kasvatuksen todetaan tasapainossa. Urheilun todettiin olevan muun muassa kasvattavaa toimintaa, ja ruumiillisen ja henkisen kehityksen todettiin auttavan työväenliikkeen tavoitteiden saavuttamisessa. (TU 9/1919; ks. myös 17–18/1919) Henkisen kasvatuksen tärkeyteen ottivat kantaa myös SDP:n kansanedustajat kirjeellään, jossa he totesivat työväen sivistyksellisen toiminnan olevan puutteellista, mutta asia voitiin korjata perustamalla TSL, johon myös TUL:n tulisi liittyä. (Kirje Työväen Urheiluliiton Toimikunnalle, 1919, TUL, SUA)

TUL:lle luontainen yhteistyökumppani oli myös Työväen Raittiusliitto, jonka kanssa TUL suunnitteli yhteisiä nuortenohjaajainkursseja. Leikkien, voimistelun ja retkeilyn lisäksi kurssiohjelmaan sisältyi luentoja muun muassa seuraavista aiheista: ”yhteiskuntaluokkien ja nykyisen yhteiskuntajärjestelmän kehityshistoria” ja ”työväenliikkeen

ja urheiluliikkeen kehityshistoria”. (TUL:n Nuortenjaoston kokous 20.12.1921, TUL, SUA) TUL:n aatteelliset periaatteet näkyivät myös yhteistyötoiveissa Suomen sos.dem. nuorisoliiton kanssa, mutta nuorisoliikkeen jakautuessa sosialidemokraattien ja kommunistien suuntariitojen takia yhteistyöhankkeesta luovuttiin. Puoluepolitiikasta ja ammattijärjestötoiminnasta irtisanoutuminen oli ominaista TUL:n toiminnalle 1920-luvun alkupuolella – tämä olikin kansainvälisen työläisurheiluliiton, johon TUL:kin kuului, virallinen kanta. (Steinberg 1978, 236) Se ei kuitenkaan estänyt kansainvälisten yhteistyökumppaneiden etsintää – ja olihan työväenliikkeen periaatteiltaan kansainvälinen, ylivaltiollinen liike.

TUL oli yksi kansainvälisen työläisurheiluliiton, Luzernin internationaalien (LUI) perustajista syyskuussa 1920. LUI:n tärkein tehtävä oli ensimmäisen maailmansodan rikkoman työväenliikerintaman kokoaminen sekä aidon kansainvälisen työväenliikkeen luominen. (Steinberg 1978, 235) LUI:n urheiluaate, johon TUL:kin sitoutui, kuului seuraavasti: ”[T]ahdomme käyttää voimistelua ja urheilua keinona työläisten henkisen ja siveellisen tason kohottamisessa ja täydellistämässä ja siten olla mukana uuden ihmisen luomisessa. Täten tulevat köyhälistöjoukot pikemmin kykeneviksi saavuttamaan päämääränsä.” (Nygren 1968, 18) Tämä näkemys on hyvin lähellä Kautskyn käsitystä vääjäämättä koittavasta sosialistisesta vallankumouksesta ja se vaikutti voimakkaasti myös Suomen työväenurheiluliikkeeseen. Kautsky uskoi vallankumouksen koittavan kunhan kapitalistinen tuotantjärjestelmä on kaatunut; urheiluliike saattoi kuitenkin edistää asiaansa kehittämällä jäsentensä ruumista ja henkeä. (Kautsky 1907, 219–228) Toisaalta annettiin myös ymmärtää, että paikan sosialistisessa yhteiskunnassa ansaitsevat vain ne, jotka pyrkivät kehittämään itseään ja hyväksyvät ankarankin joukkokurin. (Sos. 78/1923)

Kommunistinen urheilukulttuuri leviää Suomeen

Kesällä 1921 kolmas eli kommunistinen internationaali, joka oli perustettu kahta vuotta aiemmin Neuvosto-Venäjän bolševikkien johdolla, aloitti yhteisrintamataktiikan, jolla pyrittiin sosialidemokraattisten ja kommunististen joukkojen yhdistämiseen yhteiseen, vahvaa joukkovoimaa vaativaan proletariaatin vallankumoukseen. Kominternin alaosastoksi perustettiin heinäkuussa 1921 punainen urheiluinternationaali (PUI), joka julisti haluavansa kasvattaa työläisurheilijoita ”proletariaatin luokkataisteluun kapitalismia vastaan karaistuneita, psyykkisesti voimakkaita, puolustuskykyisiä, urhoollisia ja päättäväisiä taistelijoita” sekä paljastaa ”menševistisen Luzernin internationaalien” harhaoppisuuden. (Nygren 1968, 18; Hentilä 1982, 141) Kominternissä ja Kommunistisessa Nuorisointernationaalissa, johon SSN kuului kevästä 1921 lähtien, urheilu nähtiin kahdesta syystä hyödylliseksi kommunistiselle liikkeelle: ensinnäkin työväenurheilujärjestöjä voitiin käyttää työväestön houkuttelemiseksi poliittikan pariin, ja toiseksi urheiluseuratoiminnan piirissä oleville työläisille voitiin osoittaa porvarillisen urheiluliikkeen puolueettomuuden valheellisuus ja ”todellinen luonne”. (Steinberg 1978, 238–239) TUL:n yhteydet PUI:iin rajoittuivat kilpaurheiluun. Punaisen urheiluinternationaalien ideologialla oli kuitenkin eräs reitti, jota pitkin levitä suomalaisen työväenurheiluun: kotimaisten ja Neuvosto-Venäjällä vaikuttaneiden suomalaisten kommunistien kautta.

Suomen Kommunistinen Puolue perustettiin Moskovassa syksyllä 1918. Puolue perustettiin ultravasemmistolaisille opeille eli se pyrki välittömään ja väkivaltaiseen vallankumoukseen Suomessa. Näistä tavoitteista luovuttiin vuonna 1921, kun SKP aloitti Kominternin johdolla yhteisrintamataktiikan. Vasemmistoradikaalien oppositio alkoi muodostua SDP:ssä vuonna 1919, ja kesäkuussa 1920 perustivat SDP:stä erotetut vasemmistososialistit Suomen Sosialistisen Työväenpuolueen (SSTP). (Haataja 1976, 144–146). SKP ulotti vaikutuksensa SSTP:hen syksyllä 1920 ja alkoi valvoa sen toimintaa. SKP käsitteli

urheilua ensimmäistä kertaa neljännessä puoluekokouksessaan kesällä 1921 – syksyllä SSTP käsitteli samoja papereita. Tarkasti SKP:n urheiluaatetta määrittävä ponsi kehui TUL:n siihenastista toimintaa, määritteli miten porvaristo käyttää urheilua luokkavaltansa vahvistamisessa ja kuinka urheilua tulee käyttää köyhälistön luokkavoiman ja -hengen kasvattamisessa, sekä lopuksi totesi, että ”urheilu kehittää päättäväisyyttä, tarmoa ja ripeyttä sekä toiminnallisuutta ja yleensä niitä kykyjä, joita työväenluokan vallankumouksellinen toiminta vaatii.” (SKP:n päätöksiä I, SKP, KansA) Tätä vallansaamisen ja henkisten ominaisuuksien yhteenpunoitumista käsiteltiin lukuisissa työväenlehtien artikkeleissa. (Esim. TU 16-18/1919, 7/1921, 24/1921) SSTP hyväksyi julkilausuman perusteellisen keskustelun jälkeen. Yhtenä huolenaiheena vaikuttaa olleen se, ettei TUL:ssa toimineita SSTP:n jäseniä oltu lainkaan informoitu tavoitteista koskien punaiseen urheiluinternationaaliin liittymistä. Keskustelun kiteytti lausuma: ”TUL on saatava vallankumousta puoltavaksi liikkeeksi.” (SKP:n päätöksiä I, SKP ja Pöytäkirja SSTP:n puolueuuevoston kokouksesta 6.-8.1922, SSTP, KansA)

Urheilua käsittelevä julkinen keskustelu ei jäänyt kommunistista toimintaa tutkivalta Etsivältä Keskuspoliisilta (EK) huomaamatta – se keräsi kansiota nimeltä ”Kommunismi työväen urheiluliikkeessä.” Sisäasiainministeriön tilaamassa tutkimuksessa etsivät lainaavat muun muassa Työväen Urheilulehteä, TUL:n liittokokouksien pöytäkirjoja ja TUL:n sääntöjä. Kuten tässä artikkelissa esitellyistä aineistoista voidaan todeta, TUL:n piirissä ei kannustettu vallankumoukselliseen toimintaan. Raskauttavain todiste työväenurheiluliikkeen kommunistisuudesta sekä samalla osoitus SKP:n ja SSTP:n jaetuista tavoitteista Suomessa oli jäljennös SKP:n lähettämistä toimintaohjeista, jotka löydettiin SSTP:n puheenjohtaja Niilo Vällärin hallusta vuonna 1923. Ohjeet toteavat urheilun yhteiskunnallisesta luonteesta seuraavasti: ensinnäkin, kuten kaikki sivistystyö kapitalistisessa yhteiskunnassa, urheilukin on sen maailmankatsomuksen mukaista, ja toiseksi, edellisestä johtuen työväenurheilu ei saa ”verhoutua puolueettomuuden taakse”. Porvarillisen urheilun suurimmiksi ongelmakohtiksi nähtiin kilpaurheilu, kaupankäynti urheilijoista, ja näitä urheilijoita kannustavan yleisön taantuminen ”yksilön etuja ja kunniaa tavoittelevaksi”. Lopuksi ohjeissa annettiin neuvoja toiminnasta urheiluseuroissa. Jokaiseen urheiluseuraan oli perustettava 3–7 hengen soluja, jotka toteuttaisivat SKP:n Urheilujaoston antamia tehtäviä ja edistäisivät kommunististen käsitysten leviämistä. (Kansio 2659, AMP, EK-Valpo I, KA) Todennäköisesti SKP:n antamalla ohjeilla ei ollut merkitystä käytännön urheiluseuratoiminnassa. Tämän voi perustella muun muassa kommunistisen puolueen maanalaisen toiminnan vaatimattomalla vaikutuksella. (Saarela 1996) Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kommunistisia urheiluseuroja olisi ollut. Jo ennen kansalaisotaa perustettiin sellaisia vasemmistososialistisia seuroja kuin Helsingin Jyry, Turun Veikot ja Maarian Kisa-Toverit.

Urheilukirjoittelun kiinnittyminen työväenaatteisiin

Tutkittavana olleista artikkeleista kävi ilmi, minkälaiselta arvopohjalta kirjoittajat urheiluelämää lähestyivät ja minä historiallisena ajankohdantana artikkelit kirjoitettiin. Artikkeleissa tuotiin esille seuraavanlaisia arvoja ja niiden kombinaatioita:

1. Vallankumous. Tavoitteena väkivaltainen tai rauhanomainen vallankumous, joka johtaa vallitsevan järjestelmän korvaamiseen kommunistisella tai proletaarisella ja samalla työväenluokan aseman parantumiseen. Otsikoita: ”Ruumiillinen kasvatus ja sosialismi” (TU 4/1923), ”Työväen urheiluliikkeen vaikutus luokkataisteluun” (ST 135/1923).

2. Luokkataistelu: Välineenä ja tavoitteena jatkuva ja kaikkialle yhteiskuntaan ulottuva luokkien välinen taistelu hegemoniasta. Tunnuspiirteenä pessimistinen suhtautuminen luokkien väliseen yhteistoimintaan, vaikka tavoitteena oli myös luokkaerojen pienentäminen.

TAULUKKO 1. Artikkeleissa esiintyneet arvopohjat

Arvopohja/Vuosi	1906	1907	1908	1911	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	
	Vuotuinen prosenttiosuus (%) / kpl.												
1		33,3/1						5/1	11/1	13/2	14/3	13/2	10
2		33,3/1			67/4	29/2	37,5/3	39/7	67/6	33/5	36/8	40/6	42
3				40/2		14/1	25/2	17/3		7/1			9
4	100/1	33,3/1	100/1	60/3	33/2	57/4	37,5/3	39/7	22/2	47/7	50/11	47/7	49
Yhteensä:	100 %												110

Otsikoita: ”Porvarien sovintohommat” (Sos. 257/1920), ”Porvarillista hapatusta urheiluelämässämme” (TU 17/1922).

3.Sosialidemokratia: Sama tavoite kuin edellisessä eli luokkaerojen pienentäminen/poistaminen, mutta tähän voitiin pyrkiä myös (etenkin vuoden 1918 jälkeen) luokkien välisellä yhteistyöllä. Välineenä oli ennen kaikkea parlamentaarinen politiikka. Otsikoita: ”Työväenliike ja urheilu” (Sos. 85/1911), ”Ruumiinharjoitukset ja työläisnuoriso” (Sos. 295/1911).

4.Työväenkulttuuri: Joukon ainoa ei-puoluepoliittinen ideologia, jolle tärkeää oli työväen aseman parantaminen, tasa-arvon edistäminen ja työväenkulttuurin jatkuvuuden takaaminen. Otsikoita: ”Naiset urheiluliikkeessämme” (TnU 7/1923), ”Urheilu kulttuuritekijänä” (TU 7/1921).

Kolme ensimmäistä voidaan yhdistää myös puoluepoliittisiin aatteisiin, ja järjestyksessä ensimmäisestä alkaen ne liittyivät SKP, SSTP:n ja SDP:n poliittisiin ohjelmiin. Samalla tavoin kuin useimmat artikkelit käsittelevät aiheitaan useista eri lähtökohdista, myös em. arvojoukoissa on tiettyä päällekkäisyyttä. Neljäs arvopohja on ainoa, jota ei voida liittää yhden yksittäisen puolueen ohjelmaan. Pikemminkin se vaikutti kaikissa työväenpuolueissa mutta ennen kaikkea työväestön laajojen joukkojen tasolla.

Kuten taulukko 1 kertoo,vallankumouksellinen arvopohja (1) mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1907, jonka jälkeen se tavaan seuraavan kerran vuosina 1919–1923. SSTP:n ja kommunistien myötä kansalaissodan jälkeen Suomeen saapunut vallankumouksellisuus näkyi siis myös urheilumaailmaa koskevassa kirjoittelussa. Myös luokkataisteluun liittyvä arvopohja (2) esiintyy yhä useammin vuodesta 1919 alkaen. Tämä ja ylempi voivat johtua vinoumasta, joka puolestaan liittyy tutkimuksessa käytettyjen vasemmistolaisten lehti- en sosialidemokraattisia suurempaan määrään. Sosialidemokraattinen ja parlamentaariseen puoluepolitiikkaan liittyvä arvopohja (3) esiintyi harvakseltaan: ensin vuonna 1911 ja sitten vuosina 1917–1921, samalla pysyen jatkuvasti marginaalisena aatteena. Osaltaan se vahvistaa Hentilän väitteen, jonka mukaan TUL – ja oman näkemykseni mukaisesti myös kotimaiset työväenurheilupiirit laajemmin – pysyteli onnistuneesti erossa puoluepolitiikasta 1920-luvun lopulle asti. Sosialidemokratia, joko vanhan työväenliikkeen kaudella tai reformismin aikana, yhdistettiin siis varsin harvoin urheilua koskevaan aatteelliseen keskusteluun.

Työväenkulttuuriin liittyvä arvopohja (4) esiintyi vahvana kaikkina aikoina. Se kertoo muutamastakin seikasta. Ensinnäkin työväenurheilu nähtiin hyvin pragmaattisena toimintana: se liitettiin kunnon kohottamiseen, raittiuteen, terveyden ylläpitoon, ”hengen” – sekä yksilöllisen että toverihengen – kasvattamiseen, kuriin ja järjestykseen, rentoutumiseen ja vapaa-aikaan, ja sillä taisteltiin joutenoloa ja siitä johtuvaa huliganismia vastaan. Neljännen arvopohjan mukaisia artikkeleita kirjoittivat useimmiten ns. tavalliset työläiset, eivät sosialisteoreetikot, ja artikkeleiden pääsanoma piili useimmiten jossain muussa aihepiirissä kuin aatteellisessa urheilussa. Urheilu liitettiin

ennen kaikkea jokapäiväisiin ilmiöihin, eikä niinkään sosialismiin ja politiikkaan. Kyseessä saattoi myös olla työväestön peitelty tai tiedostamaton halu pitää urheilu ja politiikka erillään, sillä olihan työväenliikkeellä edustus miltei kaikilla muilla kulttuurielämän aloilla. Neljännen arvopohjan yleisyys kertoo myös siitä, kuinka työväenliikkeen urheilukulttuuri oli kaikille työläisille sama, puoluetustasta riippumatta. Se, että työväenurheiluseurojen jäsenille arkipäiväinen seuratoiminta näyttäytyi valtaosin aatteettomana urheiluna, johtui TUL:n kykenemättömyydestä muodostaa ja toteuttaa aatteellista toimintaohjelmaa seurojen tasolla. Liittoneuvosto esitti asian näin vuonna 1921: ”Niinpä onkin kaikilla hyvin järjestyneillä yhteiskunnallisilla liikkeillä selvästi määritelty päämäärä sekä ohjelma, jossa on osoitettu ne keinot, joita taistelussa päämäärän saavuttamiseksi on käytettävä. Tällainen selväpiirteinen toimintaohjelma päämääränmäärittelyineen urheiluliikkeeltämme puuttuu.” (TUL:n liittoneuvoston kokousten esityslistat 1921–1941, s. 6, TUL, SUA) Työväenlehtien urheilua käsittelevissä artikkeleissa aatteellinen ohjelma oli jo pääpiirteittäin muotoiltu, mutta sen implementointi käytännön toiminnan tasolla jäi vaillinaiseksi.

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Urheiluaatteen kehitys 1800-luvun lopusta 1920-luvun alkuun voidaan nähdä analogiana muulle työväenliikkeelle; porvariston johtamasta työväenliikkeestä siirryttiin sosialidemokraattien ja kommunistien jakamaan työväenliikkeeseen. Urheilu näyttäytyikin tässä artikkeleissa samassa valossa kuin 1900-luvun alun työväenurheilun teoreetikkojen kirjoituksissa: urheilu oli kiinteä osa muuta yhteiskuntaelämää ja sellaisena se ilmensi yhteiskunnan jaettuja arvoja. Etenkin puolueiden intressit ja politiikassa vallinneet debatit näkyivät urheilukirjoittelussa. Sekä urheilu- että poliittisessa maailmassa toiminta kuitenkin erosi olennaisesti puheista ja kirjoituksista. Näin kävi työväenpuolueissa ja työväenurheiluliikkeessä. Siinä missä SDP:n teoria oli luokkataisteluideologian mukainen mutta käytäntö reformistinen, oli työväenurheiluliikkeen teoria keskittynyt henkisesti ja ruumiillisesti vahvojen yksilöiden kasvattamiseen työväenliikkeelle, kun taas käytäntö näyttäytyi urheiluseurojen tasolla arkipäiväisenä ja urheiluun keskittyvänä.

Urheiluseuroille ei ollut tarjolla sosialistisen urheilunäkemyksen toimintaohjelmaa, vain hajanaisia ja ristiriitaisia näkemyksiä eri sanomalehdistä. Toimintaohjelman puutteesta huolimatta työväenurheilun kannattajat onnistuivat glorifioimaan ja oikeuttamaan urheilun, joka 1900-luvun alussa koki huomattavaakin vastustusta poliittisen toiminnan piirissä. Työväenurheilu osoitti kasvattavansa kokonaisia ihmisiä, jotka olivat vahvoja niin hengeltään kuin ruumiiltaan. Tämä uskomus oli omiaan toteuttamaan erästä sosialismin periaatteellisista vaatimuksista: tasa-arvoa. Katsottiin, että köyhälistö oli työväen kulttuurisivistyksellisen toiminnan avulla nostettava ala-arvoises-

ta asemastaan porvariston kanssa samanarvoiseksi. Tämän nähtiin takaavan tasaväkisen taistelun kapitalismia vastaan sosialistisen yhteiskunnan luomiseksi. Kommunisteilla puolestaan oli urheiluun liittyen kaksijakoinen ohjelma. Kommunistisen näkemyksen mukaan kulttuurillista "tasaväkisyyttä" ei tarvinnut odottaa, sillä vallankumous ja sosialistiseen yhteiskuntaan siirtyminen voitiin toteuttaa myös väkivaltaisesti. Väkivaltainen vallankumous puolestaan vaati työväenliikkeen iskukykyisimmän joukon eli urheilijoiden osallistumista. Mainitut sosialidemokraattiset ja kommunistiset näkemykset urheilun tarkoituksesta sekoittuivat tehokkaasti kotimaisessa keskustelussa, mutta kuitenkin niin, ettei väkivaltaista vallankumousta juuri tuotu esille, mitä ilmeisemmin Etsivän Keskuspoliisin pelossa. SKP ei myöskään käsitellyt urheilua virallisesti ennen vuotta 1921, jolloin ultravasemmistolainen kausi oli jo ohi.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET:

- Kansan Arkisto** (KansA)
SKP:n päätöksiä I, SKP
Pöytäkirja SSTP:n puolueuuvoston kokouksesta 6.–8.1922, SSTP
Kansallisarkisto (KA)
Kommunismi työväen urheiluliikkeessä -kansio (2659), AMP, EK-Valpo I
Suomen Urheiluarkisto (SUA)
Kirje Työväen Urheiluliiton Toimikunnalle, 1919, TUL
Julkaisematon käsikirjoitus: "Käsikirjoitus: Työväen urheiluliiton perustaminen", 1927, TUL
Liittokokoukset 1921–1937, TUL
TUL:n liittoneuvoston kokousten esityslistat 1921–1941, TUL
TUL:n Nuortenjaoston kokous 20.12.1921

SANOMALEHDET:

- Nuori Työläinen** (NT) 1920–1923
Sosialisti (Sos.) (vuonna 1919 Demokraatti) 1903–1923
Sosialistinen Aikakauslehti (SA) 1921–1923
Suomen Työmies (ST) 1920–1923
Työläisnaisten Urheilulehti (TnU) 1921–1923
Työmies (Työ.) 7.7.1909, 20.7.1909, 6.7.1912
Työväen Urheilulehti (TU) 1917–1923

ELEKTRONISET LÄHTEET:

- Kautsky, K.** 1907 (2010). Erfurtin ohjelma. Sosialismin kirjasto V. Sosialismi.net, Tampere 2010. [<http://sosialismi.net/blog/category/kirjasto/>] Haettu 26.8.2010.

Jo aiemman tutkimuksen perusteella oli tiedossa, että SSTP:llä ja SKP:llä oli tiiviit välit, ja että SKP saneli toimintaohjeet yhdessä ja jätti harkinnanvaraa toisessa asiassa. Urheilukysymys oli yksi niistä, joissa SKP saattoi sanella julkilausumat ja toimintasuunnan SSTP:n niihin puuttumatta. Tämä yllättää siksi, että 1900-luvun alkupuolella urheilun kasvattavaan ja poliittisiakin aatteita muokkaavaan vaikutukseen uskottiin voimakkaasti koko puoluekentällä. Mikseivät siis Suomen vasemmistososialistit korostaneet urheilun tärkeyttä ja muokanneet kommunistien antamia ohjeita suuntaan, joka olisi lisännyt niiden onnistumisen mahdollisuutta? Kysymys on olennainen muun muassa siksi, että SSTP:n johtajiin kuului tunnettu urheilumies Eino Pekkala. Hän tosin istui vankilassa poliittisista syistä vuosina 1918–1920 ja näin ollen jäi päätöksenteon ulkopuolelle. Yksi selitys on se, että TUL pyrittiin – 1920-luvun lopulle asti onnistuneesti – pitämään erossa suuntariidoista ja puoluepolitiikasta. Toinen selitys on se, että vaikutusvallan saaminen TUL:ssa koettiin liian vaikeana saavutttava.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS:

- Haataja, L. ym.** (toim.) 1976. Suomen työväenliikkeen historia. Helsinki: Kansan Voima.
Helge, N. 1968. Punainen olympia: TUL kansainvälisen työläisurheilun vaiheissa 1920–1930 -luvulla. Helsinki: Tammi.
Hentilä, S. 1982. Suomen työläisurheilun historia. Osa 1. Arvi A. Karisto: Hämeenlinna.
Itkonen, H. & P. Stranius. 2002. Liikettä Venäjän Karjalassa – Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 137. Joensuu: Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos.
Laine, L. 1984. Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856–1917. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu NO 93 A. Lappeenranta: Etelä-Saimaan Kustannus.
Karvala, S. 1999. Sisäradalta lukien sosialisti, porvarisherra ja ruotsikko... – Poliittiset kiistat sanomalehtien urheilukirjoittelussa 1906–1917. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Kempas M. 1977. Sosialistinen liikuntakulttuuri – kansan liikuntakulttuuria. Stadion 5–6/1977, 182–187
Kolehmainen, T. 1972. Työläisurheilu Suomessa: Tie Koiton talolle. Helsinki: Otava.
Pekkala, E. 1916. Työväestön, erittäin työläisnuorison suhteesta voimisteluun ja urheiluun. Helsinki: Sos.-dem. nuorisoliitto.
Riordan, J. 1977. Sport in Soviet Society. Development of Sport and Physical Education in Russia and the USSR. Lontoo: Cambridge University Press.
Saarela, T. 1996. Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923. Tampere: Kansan Sivistystyön Liitto.
Steinberg, A. 1978. The Workers' Sport Internationals 1920–28. Journal of Contemporary History. 13 (2), 233–251.
Wheeler, R. 1978. Organized Sport and Organized Labour: The Workers' Sports Movement. Journal of Contemporary History. 13 (2), 191–210.